

DE EERSTE LIJN

Inspraak in alle scholen

Bijna alle scholen hebben overlegstructuren en inspraakorganen. Maar van échte participatie is er nog weinig sprake. Toch gelooft (bijna) iedereen dat goed onderwijs alle participanten moet betrekken. Faalangst, agressie, pesten, drugs, leerproblemen enz. kan je pas efficiënt aanpakken als ouders, leerkrachten en leerlingen samenwerken. De school is meer dan een leerschool, ze is ook een leefschoon. Mooie woorden voor een folder. En nu de praktijk.

Lieven, *directeur van een basisschool:*

«Niet alleen voor praktische zaken»

«Vroeger hadden we enkel personeelsvergaderingen, één keer per maand. We hadden ook korte teamvergaderingen, tijdens de speeltijden. Meestal om praktische zaken af te spreken. De personeelsvergaderingen gingen vaak over opgelegde onderwerpen (de eindtermen, leerplannen...). Je komt wel bij elkaar, maar echte participatie is dat niet. Toen de ouderraad startte, kregen wij het gevoel dat de ouders meer nadachten over de school dan wij als team. Dat kan niet, natuurlijk. Hun opmerkingen, vragen en suggesties kwamen bij mij binnen of op de participatieraad. Er was geen voeling meer met het team. We hebben dan een oplossing gezocht: sinds dit jaar stoppen we op vrijdag om drie uur. We overleggen dan één uur en laten de agenda open. Dat betekent dat het korps agendapunten kan binnenbrengen. We bespreken ook de voorstellen die van de ouders én de leerlingen komen. Als wij meer luisteren naar ouders en leerlingen, nemen zij ook van ons makkelijker iets aan. Het heeft met respect te maken en open communicatie.»

EEN VERGISSING?

Een dossier over participatie in een preventieplan? Ja! Uit onderzoek blijkt dat er minder probleemgedrag is en dat het efficiënter wordt aangepakt in participatieve scholen. Echt samenwerken op elk niveau is de beste preventie. Maar dat kost tijd.

**het
voordeel:
«dat kunnen
ze nog niet»**

waarom?

Veel leerkrachten duwen leerlingen in een nog-niet positie. Ze kunnen nog niets, ze weten nog niets. Ze zijn dus ook nog-niet-mondig, nog-niet-verantwoordelijk. «Ze moeten mee kunnen beslissen over wat rond hen gebeurt, maar dat lukt niet», zeggen leerkrachten en opvoeders dan. «Zeker niet in de basisschool.» Maar waar kunnen ze het dan leren?

- Opvoeders zijn niet de enige **deskundigen** in kinder- en jongerenzaken. Leerlingen, hoe jong ook, hebben zelf heel wat te vertellen over hun eigen leefsituatie. Ze kunnen zelf advies geven. Zo groeit een betere school en een aangenamer studieklimaat.
- Rekening houden met de opvattingen van leerlingen toont dat leerkrachten respect hebben voor hun aanwezigheid in de samenleving. Bovendien is het een oefening in **verantwoord burgerschap**. Door hen vroeg te betrekken bij sociale verbanden leren ze dat ook voor later.
- Als kinderen en jongeren echt participeren op school wordt het **leerproces intenser**: nieuwsgierig zijn, zelf op zoek gaan, naar oplossingen zoeken, initiatieven nemen, leren leren...
- Leerlingen die het gevoel hebben dat ze zelf school kunnen maken en iets kunnen realiseren, tonen meer respect. In die zin betekent participatie ook **preventie** van probleemgedrag.
- Er is een **juridische reden**. In de VN-conventie over de rechten van het kind staat dat elk kind zich moet kunnen uitdrukken, zich vrij moet kunnen organiseren en moet worden gehoord bij alle procedures die het aanbelangt. Deze wetten zijn gewaarborgd in elk land dat de conventie heeft ondertekend. Ook in België dus.

Actieplan voor (meer) leerlingenparticipatie

Een leerlingenraad of kinderpaleis is niet het enige middel om de leerlingen bij het schoolbeleid te betrekken. Participatie is meer dan praten. Leerlingen kunnen ook doe-gericht in het schoolleven participeren. Permanente en tijdelijke werkgroepen (afval op school, middagactiviteiten, de schoolspeelplaats herinrichten...) zijn een uitstekend middel. Ze sluiten nauw aan bij de interesses, zijn themagericht en hebben een lage drempel.

op klasniveau:

- Wie zich **kwetsbaar** opstelt en toegeeft dat hij niet alles weet, gaat als leerkracht mee op zoek, coacht zijn leerlingen.
- Goede leerkrachten zijn niet alleen goed in hun vak. Ze stralen ook uit dat ze het leuk vinden om met kinderen of jongeren te werken, met ze te praten, ze **serieus** te nemen. Leerlingen voelen dat.
- Wie accepteert dat kinderen en jongeren **medeburgers** zijn met hun eigen interesses en behoeften en niet alleen maar consument van een kennisfabriek, merkt dat ze zich kunnen ontpoppen tot enthousiaste en gemotiveerde leerlingen. Maak van kinderen en jongeren producenten (van ideeën...) in plaats van consumenten.
- Geef zo veel mogelijk leerlingen een **functie** in de klas (verantwoordelijke voor orde, muurkrant...). Dat verhoogt betrokkenheid en verantwoordelijkheidszin.
- Geef tijdens de les ruimte voor de **eigen inbreng** van de leerlingen.
- **Waardeer** in woord én daad de inzet van de kinder- of leerlingenraad en het werk van de begeleidende leerkrachten.

op schoolniveau:

- Een school kan leerlingeninspraak willen, ze ondersteunen en erin investeren. Niet omdat het moet, maar omdat ze erin **geloof**.
- Werk aan een **participatieve schoolcultuur** waarin leerkrachten («Wij willen ook iets te zeggen hebben»), ouders en leerlingen een rol spelen.
- Een **participatieplan** kan een onderdeel vormen van het schoolwerkplan. Het beschrijft hoe de school stapsgewijs, in elk leerjaar, volgens de mogelijkheden van de leeftijd aan leerlingenparticipatie werkt.
- Geef de kinder- of leerlingenraad **plaats en tijd** in de schoolstructuur: bevoegdheden, garanties, een vergaderplaats.
- Besteed extra-aandacht aan **concrete inspraak** en democratie door bijvoorbeeld een projectweek (democratie, kinderrechten...).
- Stel een **profiel** op van de klasafgevaardigden en de begeleidende leerkracht.
- Investeer in **vorming** van de leerlingen en leerkrachten (vergaderstechnieken, groepsvorming...).
- Zorg dat de kinder- of leerlingenraad **niet geïsoleerd** wordt. Geef ruimte en steun voor de communicatie met de achterban (schoolkrant, muurkrant, vergadering, rondvraag...). De raad kan ook onderwerpen **doorspelen** aan de leerkrachtenvergadering en de ouderraad, maar de communicatie kan ook in de andere richting lopen.
- Leerlingen zien graag de **concrete resultaten** van de meningen en ideeën die ze aanbrengen. Participatie heeft meer met plezier te maken dan met structuren.
- Leerlingenparticipatie laat zich moeilijk in bestaande structuren vatten. Geef kinderen en jongeren **experimenteeruimte**. Het is een leerproces dat wat tijd en energie vraagt.
- Geef de leerlingenraad zo mogelijk de kans om in **contact** te komen met de raad van andere scholen, overkoepelende organisaties, internationale samenwerking enz.
- Leerlingenparticipatie moet kunnen **mét conflicten**. Alle problemen op school uitpraten kan niet. Maar ze komen tenminste op de gesprekstafel.

Annabel (12):

«MOND HOUDEN»

«Door het kinderpaleis ziet onze speelplaats er nu helemaal anders uit, mogen de kleuters ook met hun vriendjes van de lagere school spelen en gebruikt een leerkracht niet langer zijn vervelende troetelnaampjes. Ik zit op een toffe school. Alleen de begeleidende 'meester' van het kinderpaleis zou wat meer zijn mond moeten houden.»

ZEGGEN EN DOEN

Niet wat we zeggen, maar wat we doen is belangrijk. Dat zorgt voor rolmodellen en navolging. Lesgeven over democratie heeft veel minder effect dan lesgeven in een democratische school.

het vooroordeel: «pottenkijkers»

waarom?

Voor veel leerkrachten zijn ouders vervelende lastposten. «Het enige wat ze interesseert is hun eigen kind. Ouders zijn vermoeid en denken dat ze het beter weten. Dat is helaas niet zo.»

Wat kunnen ouders aan de school bieden?

- De inbreng van de **know-how** van ouders (computerdeskundige, loodgieter, personeelsmanager, verteller, kunstenaar...) kan de school extra-leven inblazen.
- Ouders zijn externen. Ze hebben een andere kijk op de school. Ze zien wat leerkrachten en directies niet meer zien, ze zijn **een spiegel**.
- Ouders zijn de **eerste opvoeders** van hun kind. Hun bekwaamheid kan de leerkrachten helpen probleemgevallen vlugger te signaleren en samen op te vangen. Het leerproces kan zo vergemakkelijken.
- Ouders die betrokken worden bij de school werken ook thuis **onderwijsondersteunend**. Thuis- en schoolcultuur worden op elkaar afgestemd. Dat zorgt uiteindelijk ook voor betere resultaten van de kinderen.
- Ouders kunnen het **leerproces** daadwerkelijk ondersteunen (leesmoeders, hulp bij uitstappen, zwemvaders...).
- Ouders zorgen via de ouderraad voor **extra-mankracht** (bij allerhande feesten) en inkomsten.

Wat kan de school aan de ouders bieden?

- Scholen kunnen ouders **informer** over onderwerpen als faalangst, pesten, omgaan met moeilijke kinderen, taalontwikkeling, studierichtingen... Zo ondersteunen ze ouders als de **eerste opvoeder** van hun kind.
- Scholen kunnen ouders uitnodigen om **mee te doen** met activiteiten in en buiten de klas. Leg de nieuwe rekenmethode op school uit. Vertel hoe ze hun kind kunnen helpen bij huiswerk. Scholen ondersteunen zo ouders als **eerste leerkracht** van hun kind.
- Geef ouders een eigen plaats om met andere ouders, maar ook met leerkrachten én directie samen over de school te **denken**.

Actieplan voor meer ouderparticipatie

op individueel niveau

- Ouders zijn de natuurlijke opvoeders van hun kinderen, leerkrachten de professionele. Ouders hebben ook hun **deskundigheid**. Leerkrachten die dat respecteren, worden vlugger in hun professionaliteit erkend.
- Respecteer de **onderwijsdoelen** van de ouders («Wij vinden sport belangrijk», «Het is beter dat ze sociaal vaardig worden dan superintelligent»).
- Voor ouders is in de eerste plaats hun **eigen kind** belangrijk. Stel dat ook centraal. Maar laat ook voelen dat voor de school en een goede ouderwerking alle kinderen belangrijk zijn.
- Leerkrachten die zich **defensief** opstellen, betrekken ouders niet bij een mogelijk probleem, of laten zich niet betrekken bij hun probleem.

op schoolniveau

- Toon **bereidheid** om met ouders te werken. Niet omdat het moet, maar omdat de school erin gelooft.
- Goede, volledige en **doorzichtige informatie** over de school (de gang van zaken op school, het schoolwerkplan, het pedagogisch project...) zorgt voor een positief contact met ouders. De beleidsopties van de school dienen dan als bakens, referentiepunten in het gesprek. Onwetendheid zorgt voor veel vragen en wreveld.
- Een school die zichzelf **kwetsbaar opstelt** en onvolkomenheden (pesten, faalangst, druggebruik...) toegeeft, toont haar open en democratisch karakter. De ideale school bestaat niet. De ideale ouder ook niet.
- Ouderparticipatie op school kan pas goed werken als de school ook alle **andere participanten** betreft. Hoe kunnen leerkrachten voor ouderparticipatie zijn als ze zelf nooit worden gehoord?
- Geef ouders een **forum**, een plaats waar ze (ook zonder leerkracht of directeur) kunnen praten. Zo blijft wreveld niet onuitgesproken.
- Vele **informele contacten** tussen leerkrachten en ouders zorgen voor begrip en vertrouwen. Ouders en leerkrachten komen er in een minder directe en/of bedreigende context met elkaar in contact.
- Start vanuit de **behoeften** van de ouders. Ouders en school hebben gemeenschappelijke verwachtingen. Ga op zoek naar haalbare projecten en begin vanuit wat goed loopt op school, niet vanuit problemen.
- Zorg voor een gevarieerd **aanbod** (info-avonden, gezellige activiteiten...). Zo bereikt de school zoveel mogelijk ouders.
- Ondersteun de **communicatie** tussen ouders. Zorg dat de vertegenwoordiger van de ouders in de verschillende raden de ouders ook effectief vertegenwoordigt.
- Stimuleer de ouderraad om in **contact** te komen met de raad van andere scholen, overkoepelende organisaties, internationale samenwerking enz.

De schoolraad: Elke school moet een schoolraad hebben. Daarin zetelen vertegenwoordigers van ouders, de leerkrachten en de lokale gemeenschap. In het secundair onderwijs krijgen ook de leerlingen een plaats in de schoolraad. De directeur heeft een raadgevende stem. De schoolraad heeft twee bevoegdheden: 'advies geven' en 'overleg plegen'. Het advies van de schoolraad kan vrijblijvend of verplicht zijn. Schoolraad en schoolbestuur (inrichtende macht) overleggen met elkaar over regelingen en beslissingen. Mocht de schoolraad niet akkoord gaan, neemt het schoolbestuur de eindbeslissing.

De leerlingenraad, de pedagogische raad en de ouderraad zijn niet verplicht, maar als ten minste 10 procent van de leerkrachten of ouders erom vraagt, moeten die raden er komen. Het schoolbestuur (inrichtende macht) moet in het basisonderwijs een leerlingenraad oprichten als ten minste 10 procent van de 11- tot 13-jarige leerlingen dit vraagt. In het secundair onderwijs moet de inrichtende macht sowieso een leerlingenraad organiseren. (Vlaamse scholen passen vanaf 1 april 2005 het participatiedecreet voor het leerplichtonderwijs toe. Dit decreet geldt alleen voor het gesubsidieerd onderwijs. Het gemeenschapsonderwijs heeft al een gelijksoortig participatiemodel in een bijzonder decreet).

Mich, directeur:

«CULTUREN AFSTEMMEN»
«Ouders zijn geen specialisten in onderwijskunde en technieken. Maar ze hebben wel een oordeel over hoe op onze school wordt gewerkt. Zij zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind. Het is dan ook een goede zaak dat we de opvoeding op school en de opvoeding thuis op elkaar afstemmen. Daarvoor moeten we naar elkaar luisteren. Als ouders goed geïnformeerd zijn, kunnen zij hun kind thuis beter ondersteunen. Maar ook omgekeerd. Leerkrachten kunnen heel wat opsteken van de contacten met ouders.»

voordeel:
«we hebben
toch niks te
zeggen»

Sommige leerkrachten voelen zich in de eerste plaats verantwoordelijk voor de eigen klas en niet onmiddellijk voor het geheel van de school. «We hebben niks te zeggen.» Nochtans leidt in veel scholen niet alleen de directeur de school, maar een team mét vertegenwoordigers van de leerkrachten.

waarom?

Participatie verhoogt de betrokkenheid en verbetert de sfeer op school. Participatie is een middel om de leerkrachten te motiveren.

Actieplan voor meer leerkrachtenparticipatie

- Betrek **iedereen**. Jonge leerkrachten kunnen frisse ideeën hebben. Ook het administratief en onderhoudspersoneel is deel van het team.
- Maak tijd en ruimte voor **informele contacten** tussen leerkrachten onderling en tussen de leerkrachten en de directie. Zo groeit onderling vertrouwen.
- Jonge of **nieuwe leerkrachten** krijgen een coach. Die kan helpen bij pedagogisch-didactische, schoolorganisatorische, relationele of administratieve problemen.
- **Individuele gesprekken** tussen leerkrachten en directie (hoe voel ik me, hoe functioneer ik, hoe denk ik over de school) kunnen de betrokkenheid verhogen en vangen eventuele problemen vlugger op.
- Verschillende **werkvormen** maken van vergaderingen meer dan eenrichtingsverkeer of overloos gepalaver.
- **Werkgroepen** (zorgverbreding, schoolreglement, feestcomité, ontspanning op school, vakoverschrijdende eindtermen enz.) stimuleren betrokkenheid.
- Iedereen inspraak geven werkt verruimend. Maar zorg ook voor **besluitvaardigheid**.
- Zorg dat iedereen weet welke **decretaie inspraakorganen** op school functioneren. Wie vertegenwoordigt de leerkrachten in welke organen met welke bevoegdheden? Weet iedereen waar hij terecht kan met een individueel of collectief probleem? Krijgt iedereen de verslagen van de vergaderingen te zien? Is er voldoende **communicatie** tussen de vertegenwoordigers en de andere leerkrachten? Leggen de vertegenwoordigers verantwoording af tegenover de achterban? Kunnen ze hun mandaat ook verliezen?

Van groep naar team

Een school is meer dan een groep mensen die elk op hun manier met hetzelfde bezig zijn. Het zou ook een goed team kunnen zijn. Dan moeten de volgende voorwaarden voldaan zijn:

1. Er is een **gemeenschappelijke doelstelling**, een missie door iedereen gekend en aanvaard (eerst denken, dan doen, voortgang bewaken, evalueren en toetsen, stimuleren tot beter).
2. Er is een **gemeenschappelijke verantwoordelijkheid**: iedereen is verantwoordelijk voor de school (iets van elkaar willen overnemen, elkaar steunen, zorg tonen voor het resultaat).
3. Er is **open communicatie**: dat bevordert de onderlinge relaties en helpt de taak effectief te kunnen volbrengen. Luisteren is daarbij belangrijk. Het betekent werkelijk aandacht hebben voor wat de ander zegt (elkaar volledig informeren, feedback geven, voor je mening uitkomen, eerlijk zijn).
4. Er is **wederzijds respect**: ieder teamlid heeft verschillende eigenschappen, vaardigheden en deskundigheden. Die verschillen kunnen productief zijn, maar ook improductief (luisteren naar elkaar, iedereen erbij betrekken, zich verdraagzaam opstellen, waardering ook uitspreken).
5. Er is **soepelheid**: een goed team past zich voortdurend aan nieuwe omstandigheden aan (van fouten leren, nieuwe dingen uitproberen, nieuwsgierig zijn, de waarde van elk idee zien).
6. **Initiatief**: als er geen actie wordt ondernomen is het team niet effectief (vooruit kijken, ideeën uitspreken, voorstellen doen, verantwoorde risico's nemen). Ruimte geven en krijgen is hier belangrijk.

Je kan meer lezen over participatie in:

Het Klasse dossier op www.klasse.be/dossier/inspraak

Oprechte deelneming - Megafoon School (voor basisonderwijs) - Kinderrechtencommissariaat - kinderrechten@vlaamsparlement.be - www.kinderrechten.be

Duel of duet - Jan Van Gils - www.bakermat.be - info@bakermat.com

Leerlingenraad en daad - Vlaamse Scholierenkoepel - www.vsknet.be - info@vsknet.be

Ouders op school - Verhoeven, Devos e.a. - Garant - www.garant-uitgevers.be - uitgeverij@garant.be

De bibliotheek bij het SISO-nummer 485.1 (trefwoord schoolorganisatie)

Voor nog meer informatie neem je contact op met de begeleidingsdienst van de school.

